

ÖĞRETMENLERİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF TEACHERS' HAPPINESS LEVELS

Tayfun Kocabaş¹, Hüseyin Palta²

Makalenin Alanı: Eğitim Psikolojisi

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi

04.02.2022

Kabul Tarihi

27.03.2022

Anahtar Kelimeler

Öğretmen

Mutluluk

Eğitim

Article Info

Received

04.02.2022

Accepted

27.03.2022

Keywords

Teacher

Happiness

Education

Özet

Öğretmenler başta öğrenciler olmak üzere hayatın her kesimini etkileyebilen örnek bireylerdir. Bu kişilerin ayrıca olumlu bir bakış açısına sahip olmaları, genel olarak hayatta mutlu olmaları, karşılaştıkları sorunlar konusunda iyimser olmaları, hayatlarını anlamlı kılan şeylerle meşgul olmaları ve hayatlarına değer verdiklerinde mutlu olmaları gerekmektedir. Öğrencilere olumlu bir model oluşturmak için bu olumlu niteliklere sahip olacak şekilde yetiştirmek önemlidir. Çalışmada, Hills ve Argyle (2002) tarafından mutluluğu ölçmek üzere geliştirilen Oxford Mutluluk Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek üzere yapılan faktör analizi sonucu, öz değeri 1'in üzerinde olan 8 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak, söz konusu faktörlerin yorumlanması ve adlandırılmasındaki problemler nedeniyle, ölçeğin tek faktörlü olarak kullanılmasının uygun olacağı sonucuna varmışlardır. Bu konunun öneminden yola çıkarak İstanbul'un Pendik ve Maltepe ilçelerinde görev yapan 125 öğretmenle yapılan anket sonucunda öğretmenlerin mutluluk düzeylerinin demografik değişkenlerle arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Abstract

Teachers are exemplary individuals who can affect all walks of life, especially students. They also need to have a positive outlook, be happy in life in general, be optimistic about the problems they face, engage in what makes their lives meaningful, and be happy when they value their lives. It is important to train students to have these positive qualities in order to create a positive model. The Oxford Happiness Scale, which was developed by Hills and Argyle (2002) to measure happiness, was used in the study. As a result of the factor analysis performed to determine the construct validity of the scale, an 8-factor structure with an eigenvalue above 1 was obtained. However, they concluded that it would be appropriate to use the scale as a single factor due to the problems in interpreting and naming the factors in question. Based on the importance of this issue, as a result of the survey conducted with 125 teachers working in Pendik and Maltepe districts of Istanbul, it was determined that there was no relationship between teachers' happiness levels and demographic variables.

1. GİRİŞ

Bir eğitim kurumu olarak okulların temel taşı olan öğretmenlerin mutluluğu, toplumu bir bütün olarak etkileyecek kadar önemlidir. Çünkü okulların giriş çıkışları insandır. Bu girdiler ve çıktılar topluluktan alınır ve topluluğa iade edilir. Çocukların okulda mutlu olabilmesi için onları yetiştiren ve geleceğe hazırlayan öğretmenlerin de mutlu olması gerekir. Aksi halde mutsuz bir öğretmen mutsuz bir öğrenci, mutsuz bir öğrenci mutsuz bir

¹ Bağlarbaşı İlkokulu, İstanbul, e-mail: nufyat55@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8810-874X (Corresponding Author)

² Bağlarbaşı İlkokulu, İstanbul, e-mail: tezay001@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3516-6495

toplum yaratır. Bu durumda başta okul müdürleri olmak üzere tüm eğitim kurumlarının yöneticilerine büyük sorumluluk düşmektedir. Gösterdikleri liderlik tarzlarının öğretmenlerin mutlu ya da mutsuz olmalarında büyük etkisi olduğu düşünülmektedir (Akbulut, 2015: 1).

Aynı kurallar tüm okullar için geçerli olsa da okul başarısı, öğretmen memnuniyeti ve çevreye yönelik tutumlardaki farklılıklar, liderler ve okul yöneticileri arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır (Goldberg, 2001). Okul yönetimi ve öğretmenler arasındaki ilişki, her iki tarafın da değişimden memnun olmasına ve birbirlerinin beklentilerini karşılamaya devam etmesine bağlıdır. Bu bağlamda eğitim kurumlarında sağlanması gereken örgütsel mutluluk, geleceğin yüksek nitelikli personelini elinde tutacak ve motive edecek güçlü bir yapının temellerini atabilir.

1.1. Mutluluk

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğündeki mutluluk kelimesi; istenilen tüm hedeflere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşmanın gururu olarak tanımlanmaktadır (URL 1).

Mutluluk kelimesi, Yunanca büyük zenginlik, Latince refah ve bolluk, İngilizce zenginlik, Almanca sahip olma başarısı, Fransızca bolluk ve gelir anlamına gelen kelimelerden türetilmiştir. Farklı dillerde bu kökten türetilen kelimelerin hemen hepsi güçlü, başarılı ve zengini temsil eder. Mutluluk kavramı, hiçbir şeye ihtiyaç duymadan yaşama arzusundan doğar (Hançerlioğlu, 1967).

Bireyin ve toplumun yaşam kalitesini yansıtan bir değer olarak mutluluk daha iyi bir yaşam ve daha iyi bir toplum için üzerinde durulması gereken bir kavramdır. İstisnasız tüm insanların mutlu olmak istediği göz önüne alındığında, mutluluğun ne kadar önemli olduğu ortaya çıkıyor. Dolayısıyla hayatın amacının mutlu olmak olduğu söylenebilir (Lama, 2000).

Mutluluk, insanın içsel doygunluğa ulaşması ve bu doygunluğun devam etmesidir. Günlük yaşamlarında birçok sorunla karşılaşan kişilerin zihinsel, bilişsel ve duygusal can sıkıntısı; tereddüt, kafa karışıklığı ve gerginliğe neden olur. Sorunlarına çözüm bulan insanlar, psikolojik ve fizyolojik rahatlama ile dengeli bir hayat yaşarlar. Mutluluk, kişinin beklediği veya beklemediği bir iyiliğe sahip olması, bir sorun durumundan kurtulması, lehlerine birçok olayın gerçekleşmesi, arzularının gerçekleşmesi ve bunun gibi bir şeye ulaşmasıdır (Çetinkaya, 2006: 41).

Mutlu bir yaşam, bir kişinin verdiği kararlara bağlıdır. Bu nedenle mutlu olmak için dünyayı değiştirmeye çalışmak yerine kendini değiştirmesi yeterlidir. Mutluluk başkalarını mutsuz ederek değil, başkalarının mutluluğu için kendinle çalışarak elde edilebilir. Kimse

mutluluğu istemez. Herkes mutlu olmak ister. Ancak insanlar mutluluğun değerini mutsuzluğu deneyimleyerek anlayabilirler (Gülenç, 2013).

1.2. Öğretmen Mutluluğu

Öğretmenlik kutsal bir meslek olarak anılmaktadır. Sonuçta öğretmenler, gelecekte söz sahibi olan bir insanı yetiştirmede en etkili faktörlerden biridir. Ülkemizde çok farklı insan profilleri vardır. Bu nedenle, öğretmenler farklı profillerdeki insanları etkileyebilir. Dolayısıyla bir toplumun yapı taşı olan bireylerin gelecekte olumlu kimliklere sahip olabilmeleri için öğretmenlerin güçlü niteliklere sahip olmaları gerekmektedir (Demir ve Murat, 2017).

Geleceğe kararlı adımlar atacak kişileri yetiştirmeyi görevi gören öğretmenlerin olumlu bir bakış açısına sahip olmaları gerekir. Karşılaştıkları her sorunu çözerken mutlu olmaları, zamanlarını iyi planlamaları, anlamlı işler için çabalamaları ve her zaman iyimser bir bakış açısına sahip olmaları gerekir.

Acton ve Glasgow (2015: 104) tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları, duyguların öğretmen mutluluğunu etkilediğini göstermektedir:

Öz-doyum duygusu yüksek olan öğretmenler, sorumluluklarını olumlu bir şekilde kabul eder ve öğrenci ve velilerle yakın iletişimde ortaya çıkan zorlukları başarıyla aşar.

-Mesleki yeterlilik, öğretmen refahının zorunluluklarından biridir.

-Öğretmenlerin okuldaki mutluluğu, yöneticiler tarafından önemsendiklerini, saygı gördüklerini ve kendilerine danışıldıklarını hissetmeleridir.

-Mutluluğun devamı ve meslekten sıkılmamak mesleki mutluluğun devamı için en önemli faktördür.

1.4. Araştırmanın Önemi

Mutluluk kavramı yaşamın her alanını doğrudan etkileyen en önemli refah seviyesidir. Bireyler mutlu olmadan işlerinden de verim alamazlar ve karşı tarafa fayda sağlayamazlar. Dolayısıyla eğitim kurumlarında öğretmenlerin mutlulukları birçok faktörü doğrudan etkilemektedir.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma öğretmenlerin mutluluk düzeylerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada öğretmenlerin demografik özellikleriyle mutlulukları arasındaki ilişkilerin tespiti esas amaç edinilmiştir.

1.6. Problem Cümlesi

Öğretmenlerin mutluluk düzeyleriyle demografik özellikleri arasında anlamlı ilişki var mı?

1.7. Alt Problemler

1. Mutluluk yaşa göre farklılık gösterir mi?
2. Mutluluk cinsiyete göre farklılık gösterir mi?
3. Mutluluk medeni duruma göre farklılık gösterir mi?
4. Mutluluk eğitim durumuna göre farklılık gösterir mi?
5. Mutluluk okulda görev yapılan süreye göre farklılık gösterir mi?
6. Mutluluk meslekteki görev süresine göre farklılık gösterir mi?
7. Mutluluk görev yapılan okulun bulunduğu bölgenin sosyoekonomik durumuna göre farklılık gösterir mi?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi açıklanmaktadır.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma betimsel bir araştırmadır. Araştırma metodolojisi, tarama modeli yöntemidir. Tarama modeli, belirli grup özelliklerini belirlemek için veri toplamayı amaçlayan bir çalışmadır (Büyüköztürk, 2012). Karasar'a (2014) göre tarama modelleri, geçmişte ya da mevcut bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yöntemleridir. Araştırılan bir olay, kişi veya nesnenin bağlamı ve doğası anlatılmaya çalışılır. Tanısal model, olayların nedenleri üzerinde durmak yerine, koşullar, özellikleri ve aralarındaki ilişki arasında bir ilişki bulmaya çalışır.

Bu çalışmada, İstanbul ilinde Maltepe ve Pendik ilçelerinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerden geri bildirim almak amacıyla Hills ve Argyle (2002) tarafından geliştirilen Oxford Mutluluk Ölçeğinden yararlanılarak araştırma modeli kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Maltepe ve Pendik ilçelerindeki ilkokullarda görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Çalışma grubunda 125 öğretmen yer almıştır. Tablo 1'de çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		TOPLAM	
	Kadın	Erkek	f	%
	f	f		
	85	40	125	100

Tablo 1 incelendiğinde 85 kadın katılımcı, 40 erkek katılımcı olmak üzere toplam 125 kişilik çalışma grubunun olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Oxford Mutluluk Ölçeği (OMÖ): OMÖ, Hills ve Argyle (2002) tarafından mutluluğu ölçmek üzere geliştirilmiş, 29 maddelik ve 6'lı Likert tipi (1-Hiç katılmıyorum, 6-Tamamen katılıyorum) bir ölçme aracıdır. Hills ve Argyle, ölçeğin iç tutarlılık katsayısını (Cronbach alfa) 0.91 olarak rapor etmişlerdir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek üzere yapılan faktör analizi sonucu, öz değeri 1'in üzerinde olan 8 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak, söz konusu faktörlerin yorumlanması ve adlandırılmasındaki problemler nedeniyle, ölçeğin tek faktörlü olarak kullanılmasının uygun olacağı sonucuna varmışlardır. Aynı çalışmada, OMÖ ile Yaşam Doyumu Ölçeği, Depresyon-Mutluluk Ölçeği, Yaşam Yönelimi Testi, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yaşam İlgisi Ölçeği ve Eysenck Kişilik Ölçeği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna göre, OMÖ ile söz konusu ölçekler arasında, $p<0.001$ anlamlılık düzeyinde, sırasıyla $r=0.77$, $r=0.90$, $r=0.79$, $r=0.81$, $r=0.77$ ilişki bulunmuştur. OMÖ ile Eysenck Kişilik Ölçeği alt boyutlarından "dışadönüklük" arasında ($r=0.61$, $p<0.001$), "nevrotiklik" arasında ($r=-0.59$, $p<0.001$) ve "psikotizim" arasında ($r=-0.17$, $p<0.05$) ilişki bulunmuştur. Ölçeğin ilk formu olan Oxford Mutluluk Envanteri ile arasında ise 0.80 ($p<0.001$) korelasyon bulunmuştur.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri katılımcılara Google Form üzerinden ulaştırılarak doldurulması istenmiştir.

2.5. Veri Analizi

SPSS 22.0 istatistik programı kullanılarak ölçek soruları T-testi ve Anova testiyle sonuca ulaştırılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine dayalı olarak elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmektedir.

3.1. Birinci probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Mutluluğun Cinsiyet Açısından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Mutluluk	Kadın	85	3,55	,556	1,226	,806
	Erkek	40	3,41	,575		

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

3.2. İkinci probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Mutluluğun Yaş Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Mutluluk	25-35	14	3,62	,747	,308	,735
	36-45	62	3,49	,581		
	46-60	49	3,49	,487		

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.3. Üçüncü probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun medeni duruma göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Mutluluğun Medeni Durum Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Mutluluk	Evli	96	3,45	,540	-1,776	,099
	Bekar	26	3,67	,637		

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.4. Dördüncü probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun öğrenim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Mutluluğun Öğrenim Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	t	p
Mutluluk	Lisans	95	3,53	,594	,826	,142
	Yüksek Lisans	30	3,43	,456		

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

3.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun okulda görev yapılan süre bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Mutluluğun Okulda Görev Yapılan Süre Bakımından İncelenmesi

		n	Ort.	ss	F	p
Mutluluk	1-5 yıl	33	3,51	,606	,370	,775
	6-10 yıl	44	3,53	,498		
	11-20 yıl	34	3,53	,604		
	21 ve üzeri	14	3,35	,592		
	21 ve üzeri	49	3,90	1,066		

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı okulda görev yapılan süre bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun mesleki kıdem bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Mutluluğun Mesleki Kıdem Bakımından İncelenmesi

	n	Ort.	ss	F	p
Mutluluk	1-6 yıl	8	3,42	,715	2,589 ,056
	7-11 yıl	9	3,98	,719	
	12-19 yıl	32	3,42	,638	
	20 ve üzeri	76	3,49	,471	

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

3.7. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular

Mutluluğun görev yapılan okulun bulunduğu bölgenin gelir durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Mutluluğun Görev Yapılan Okulun Bulunduğu Bölgenin Gelir Durumu Bakımından İncelenmesi

	n	Ort.	ss	t	p
Mutluluk	Dar gelirli	32	3,43	,669	1,243 ,292
	Orta gelirli	86	3,51	,521	
	Yüksek gelirli	7	3,79	,530	

Analiz sonuçlarına göre mutluluk görev yapılan okulun bulunduğu bölgenin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bireyler tarafından oluşturulan örgütlerin mutluluğu, örgütsel hedeflere ulaşmak için kritik öneme sahiptir. Kısacası, örgütsel mutluluk, örgütsel hedeflere ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Hele bu kuruluşlar okul ise, okullar insanların ailelerinden sonra ilk temel eğitimlerini aldıkları yerlerdir. Bu lokasyonlarda görev yapan bireyler, okul eğitimi almış öğrencilerle sürekli iletişim halindedir. Okullar, insan kaynağının yetiştirildiği bir ülke için önemli kuruluşlardır. Bu kuruluşların en önemli amacı nitelikli öğrenciler yetiştirmektir. Öğrenci kalitesini etkileyen en önemli faktörlerden biri de öğretmenlerdir.

Çalışmada öğretmenlerin mutluluk düzeylerinin tespiti için 125 öğretmenle anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan anket uygulaması neticesinde;

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Sonuçlar ayrıca Christoph ve Noll (2003), Diener (1995), Fugl-

Meyer (2002), Suhail ve Chaudhry (2004), Tan, Tambyah ve Kau (2006) tarafından yapılan çalışmalarda da elde edilmiştir. Dost (2006) Üniversite Öğrencilerinin Öznel Refah Düzeyleri adlı çalışmasında, öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini savunmaktadır.

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgu Biswas-Diener ve Diener (2001), Christoph ve Noll (2003), Keng ve Hooi (1995), Kousha ve Mohseni (2000), Suhail ve Chaudhry (2004) tarafından yapılan çalışmalarla doğrulanmıştır. Topuz (2013) araştırmasının sonuçları, mutluluk düzeyinin yaşa göre değişmediğini göstermiştir.

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgular arasında Frijters, Haisken-DeNew, Shields (2004), Keng ve Hooi (1995), LaBarbera ve Gurhan (1997), Tan, Tambyah ve Kau (2006), Tiliouine, Cummins ve Davern (2006) çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir. Mutluluk düzeyleri ile medeni durum arasında ilişki olmadığını bulan araştırmacılar arasında Kara (2010) ve Sevindik (2015) de yer almıştır.

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı okulda görev yapılan süre bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, gittikleri okuldaki çalışma saatlerinin okul yönetiminin mutluluk düzeylerine ilişkin algılarını katmanlaştırmasında bir etkisi yoktur. Yani okul yönetiminin mutluluk düzeyi, okudukları okuldaki çalışma saatlerine göre değişmemektedir.

Analiz sonuçlarına göre mutluluk puanı mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Analiz sonuçlarına göre mutluluk görev yapılan okulun bulunduğu bölgenin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.1. Öneriler

İnsanlık tarihi boyunca hep daha fazlası arzu edilen mutluluğa, yalnızca bireyler değil, bireylerin oluşturduğu ve ortak amaçlar için çabalayan her çeşit topluluk da ulaşma çabası içinde bulunmuştur. İnsanoğlu bu gayeye ulaşmak için mutluluğun nasıl bir şey olduğu üzerinde durmuş ve ne şekilde elde edilebildiğini merakla sorgulamıştır. Öğretmenlerin mutlulukları eğitimin kalitesi, dolayısıyla gelecek kuşaklar için de oldukça önemlidir.

Yapılan çalışma öğretmenlerin mutluluk düzeylerine ilişkin bir çalışmadır. İleriki çalışmalarda öğretmen mutluluğunun okul başarısı üzerindeki etkisinin tespiti için değişken artırılabilir.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. İleriki çalışmalarda örneklem grubuna yöneticiler de dahil edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acton, R. ve Glasgow, P. (2015). Teacher wellbeing in neoliberal contexts: a review of the literature. *Australian Journal of Teacher Education*, 40(8)- 99 – 114. doi: 10.14221/ajte.2015v40n8.6.
- Akbulut, B. (2015). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel imaj algıları ile iş doyumu düzeyleri arasındaki ilişki* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Biswas-Diener ve Diener (2001), Biswas-Diener, R. ve Diener, E. (2001). Making the best of a bad situation: satisfaction in the slums of calcutta. *Social Indicators Research*, 55 (3),329–352.
- Büyüköztürk Ş., (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Christoph, B. ve Noll H-H.(2003).Subjective well-being in the european union during the 90s. *Social Indicators Research*, 64 (3),521–546.
- Çetinkaya, B (2006). *Türkiye Türkçesinde mutluluk ve üzüntü göstergeleri* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, R. ve Murat, M. (2017). Öğretmen adaylarının mutluluk, iyimserlik, yaşam anlamı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(7), 349-378.
- Diener E. (1995). Subjective well-being. *Psychol Bull*, 95:542-75.
- Dost, M. (2006). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, 188-197.
- Frijters, P., Haisken-DeNew, J. ve Shields, A. M. (2004). Investigating the pattern and determinants of life satisfaction in germany following reunification. *Journal of Human Resources*, 39 (3), 649-674.
- Fugl-Meyer, R. A., Melin, R., Fugl-Meyer, S. K. (2002). Life satisfaction in 18- to 64-year- old swedes: in relation to gender, age, partner and immigrant status. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 34 (5), 239–246.
- Goldberg, M.F., (2001). Leadership in education: five commonalities. *phi delta kappan bloomington, Jun*, 82(10), 5.
- Gülenç, K. (2013). *Mutluluk nedir?* . İstanbul, Mandolin Yayınları.
- Haçerlioğlu, O. (1967). *Felsefe ansiklopedisi, kavramlar ve akımlar*. Ankara, Remzi Kitabevi.
- Kara, M. (2010). *İş tatminini ile mutluluk ve başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N., (2014). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Keng, H. Ah ve Hooi, S. Wang (1995). Assessing Quality of Life in Singapore: An Exploratory Study. *Social Indicators Research*, 35 (1),71–91.
- Kousha, Mahnaz ve Mohseni, Navid (2000). Are iranians happy? a comparative study between iran and the united states. *Social Indicators Research*, 52 (3), 259–289.

LaBarbera, A. Priscilla ve Gurhan, Zeynep (1997). The role of materialism, religiosity, and demographics in subjective well-being. *Psychology and Marketing*, 14 (1),71–97.

Lama, D. (2000) *Mutluluk sanatı*, Çev. Güneş Tok-can, Ankara, Klan Yayınları.

Hills, P., & Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and individual differences*, 33(7), 1073-1082.

Sevindik, D. (2015). *Orta yaş dönemi bireylerde dindarlık- mutluluk ilişkisi: Denizli örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Suhail, K. ve Chaudhry, R. H. (2004). Predictors of subjective well-being in an eastern muslim culture. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23 (3), 359–376.

Tan, J. S., Tambyah, K. S. ve Kau, K. A. (2006). The influence of value orientations and demographics on quality of life perceptions: evidence from a national survey of singaporeans. *Social Indicators Research*, 78 (1), 33–59.

Tiliouine, H., Cummins, A. R. ve Davern, M. (2006). Measuring well-being in developing countries: the case of algeria. *Social Indicators Research*, 75 (1), 1–30.

Topuz, C. (2013). *Üniversite öğrencilerinde özgeciliğin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

URL 1. <https://www.tdk.gov.tr>